

Kadın Mahkûmlarda Çamur ile Aktivitelerin El Fonksiyonları ve Psikososyal Duruma Etkileri

The Effects of Clay Activities on the Hand Functions and Psychosocial Status of Women Prisoners

Hülya YÜCEL¹

ÖZ

Amaç: Cezaevlerinde rekreasyon programlarında aktivitelerin kullanımı, iyi davranışlara özendirme ve sağlık için yararlıdır. Kadın mahkûmlarla yapılan çalışmalar çok azdır. Bu çalışma kadın mahkûmların el becerisi gerektiren çamur ile uğraşlarının el kuvvet ve fonksiyonu yanı sıra psikososyal durumları üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve yöntemler: Çalışmanın örneklemini Lefkoşa Merkez Cezaevi'ndeki 18 kadın mahkûm oluşturmuştur. Çamur ile aktiviteler grup içerisinde, on iki hafta boyunca haftada iki yarım gün yaptırılmıştır. Veriler, kişisel bilgi formu, Görsel Analog Skalası, Jamar el dinamometresi, Jamar hidrolik pinç metre, dokuz delikli peg testi, Beck Anksiyete ve Depresyon Ölçekleri kullanılarak programın başında ve sonunda toplanmıştır. İlk ve son değerlendirmeler karşılaştırılarak analizler yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmamızda kadın mahkûmlarda çamur ile aktivitelerin ilk ve son değerlendirmeleri arasındaki fark, el kavrama kuvveti ve fonksiyonunu artırma ($p=0,00$) kaygı ($p=0,00$), depresyon ($p=0,00$), uyku sorunları ($p=0,043$) ve yorgunluğu ($p=0,039$) azaltma yönünde anlamlı bulunmuştur.

Sonuç: Bu araştırma, çamur ile uğraşının kadın mahkûmların el fonksiyonları ve psikososyal durumlarına etkisini inceleyen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yapılmış ilk çalışmadır. Çalışmada çamur ile yapılan el aktivitelerinin kadın mahkûmlarda olumlu etkileri gösterilmiştir. Kadın mahkûmlarla çalışmalarda çamur aktivitelerine yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çamur, depresyon, el fonksiyonu, kaygı, kadın mahkûm

ABSTRACT

Aim: The use of activities in recreation programmes in prisons is beneficial for promoting better behavior and health. Studies with women prisoners are very scarce. This study was planned aiming to search the effects of hand based clay activity program on the psychosocial status besides hand strength and function of women prisoners.

Method: The sample consisted of 18 women who were imprisoned in Nicosia Central Prison. The activity program was a clay-handicraft, in a group format, with half twice weekly sessions that lasted for 12 weeks. The data were collected at the beginning and end of the program by using personal information form, visual analogue scale, Jamar hand dynamometer, Jamar hydraulic pinch gauge, nine hole peg test, Berg Anxiety and Depression Scales. The data were analysed comparing pre and post assessments.

Results: In our study, the differences were found significant of decreasing of anxiety ($p=0.00$), depression ($p=0.00$), sleeping problems ($p=0,043$), and tiredness ($p=0,039$); improving of hand strength and functions ($p=0.00$).

Conclusion: This research is the first study in Northern Cyprus of Turkish Republic that investigates of the effects of clay-handicrafts on hand functions and psychosocial status of women prisoners. Positive effects of hand based clay activities were showed in women prisoners in this study. Clay activities might be included in trainings of women prisoners.

Keywords: Clay, depression, hand function, anxiety, women prisoner

Geliş Tarihi/Received:21.07.2022 **Kabul Tarihi/Accepted:**09.09.2022 **Çevrimiçi Yayın Tarihi/Available Online Date:** 21.10.2022

Doi: 10.57224/jhpr.1146486

¹ Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, İstanbul, Türkiye. Mail hulya.yucel@sbu.edu.tr ORCID: 0000 0002 7078 8361

Sorumlu yazar/Correspondence: Hülya YÜCEL, hulya.yucel@sbu.edu.tr

Cite this article as: Yücel, H., Kadın Mahkûmlarda Çamur ile Aktivitelerin El Fonksiyonları ve Psikososyal Duruma Etkileri. J Health Pro Res 2022;4(3):133-139.

Giriş

Toplumsal düzeni koruyan ve bu düzenin devamlılığını sağlayan çeşitli sosyal kontrol mekanizmaları bulunmaktadır. Birey ile toplum arasındaki bağların zayıflaması ve kopması sonucu suçların ortaya çıkması muhtemeldir. Suçu etkileyen değişkenler; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, meslek, ekonomik düzey, aile yapısı ve ilişkileridir (1). Suç işlendiğinde cinsiyet iki yönlü olarak ele alınır. Bunlar; suçu işleyen ve suça maruz kalanın cinsiyetidir. Nitekim her toplumda kadınlar erkeklerden daha az suç işlemektedirler. Türkiye İstatistik Kurumu 2020 yılı verilerine göre cezaevindeki mahkûmların % 96,0'ını erkekler oluşturmaktadır ve suça karışanlar üzerine yapılan çalışmalar da genellikle erkekler üzerinedir. Kadınlar erkeklere oranla daha çok yaşadıkları aile ve çevresel etkenler ile suça karışmaktadırlar (1,2).

Cezaevlerinde bulunan bireyler, kaygılı ve streslidir. Bir yandan geride bıraktıklarını özlerken diğer yandan tanımadığı insanlarla birlikte farklı bir ortamda yaşamak zorundadırlar, okupasyonel yoksunluk, okupasyonel yabancılaşma, rol ve rutinlerin kaybı gibi nedenlerle özgürlükleri kısıtlıdır ve gelecekle ilgili endişelidirler (3,4). Cezaevlerine mahkûmlar daha önceden var olan sağlık problemleri ile gelebilecek sağlık problemleri açısından risk altındadırlar. Mahkûmlarda sağlık problemlerinin görülme sıklığı normal popülasyona göre daha fazladır (5). Mahkûmiyetin stresi düşünüldüğünde kadınların artan uyku sorunları, depresyon ve kaygı gibi problemler yaşamaları olasıdır (6).

Mahkûmlar cezaevinin kısıtlayıcı ortamında serbest zaman aktiviteleri olarak sıklıkla kitap okuma ve televizyon izleme gibi pasif okupasyonlarda bulunmakta ve genellikle masa başı aktif serbest zaman aktiviteleri yapabilmektedirler (1). Bu aktivitelerin tatmin edici olmaması ve üst ekstremiteleri fonksiyonel kullanamama sebebiyle ortaya çıkabilecek günlük aktiviteleri gerçekleştirmedeki zorluklar bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkiler (4,7). Sağlık problemlerine ilaç dışı, etkili müdahaleler bulmak gerekmektedir. Ayrıca cezaevlerinde mesleki, eğitsel ya da terapi içerikli rehabilitasyon programlarına ağırlık verilmesi yönündeki uygulamalar, bireylerin yeniden suç işleme olasılıklarını azaltmada etkilidir (2).

Literatürde mahkûmların aktivite programlarına katılmaya istekli oldukları görülmüştür (8). Cezaevlerinde içinde buldukları durumun negatif etkisini azaltacak, onları psikolojik olarak rahatlatarak, streslerini azaltacak, hoş vakit geçirmelerini sağlayarak sağlıklarını koruyacak aktiviteler planlanmalıdır (2,3). Mahkûmlarda gelebilecek kaygı ve depresyon gibi ruhsal durumların önüne geçebilmek için cezaevlerinde zamanın verimli geçirilmesi, bunun için de aktiviteler ile meşguliyetin sağlanması üzerinde durulmalıdır.

Ülkemizde yeni gelişmekte olan ergoterapi meslek alanında ihtiyaçlar doğrultusunda çok farklı kesimlere aktivitelerle hizmet sunulmaktadır, cezaevleri de bunlardan birisidir. El becerilerine yönelik aktiviteler mahkûmların rehabilitasyonunda alternatif bir terapi yöntemi olarak ele alınabilir. Kadın mahkûmların çamur (seramik) uğraşısında bulunmaları onların el-göz koordinasyonlarında, el kuvvet ve fonksiyonlarında olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu gelişmeler onların psikososyal durumlarında iyileştirici rol oynayabilir.

Türkiye'de mahkûmların el becerileri ve psikososyal durumlarına yönelik yapılmış pilot projeler mevcuttur, ancak alanyazında mevcut makalelere rastlanmamış; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'de bu konuda yapılmış bir çalışma bulunmamıştır. Bu nedenle bu çalışma KKTC'de mahkûmiyetlerini sürdürmekte olan kadınlarda el becerileri gerektiren çamur işi ile uğraşmanın onların el fonksiyonları yanı sıra psikososyal durumları üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmaya KKTC Lefkoşa Merkez Cezaevi'ndeki tüm kadın mahkûmların dahil edilmesi planlandı. Cezaevinde mevcut 24 kadın mahkûm bulunmaktaydı. Araştırmaya dahil edilme kriterleri; 18 yaş ve üstü, okur-yazar olma ve araştırma hakkında bilgilendirildikten sonra gönüllü olarak katılmayı kabul etme olarak belirlendi. Elleri kavramayı etkileyecek belirgin bir hastalığı olan, iletişim kurabilmeyi güçleştirecek kognitif bozuklukları olan, cezaevinde sunulan pilates ve yoga gibi başka aktivitelere katılmak isteyen mahkûmlar çalışma dışı bırakıldı. Bu durumda çalışma 18 kişi ile tamamlandı.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma, 2018 yılı 15 Mayıs-15 Ağustos tarihinde gerçekleştirildi. KKTC İçişleri Bakanlığı'ndan çalışma için yazılı izin alındı (İBK.0.00-331.02-18-E.3150, 10.04.2018). İlk görüşmenin başında görüşme tanığı ile birlikte araştırmacı tarafından mahkûm kadınlara çalışma hakkında bilgi verildi. Değerlendirmelerde ve müdahalelerde etik prensipler göz önünde bulunduruldu ve kişisel verilerin gizliliği ilkesine özen gösterilerek fotoğraf, video ya da ses kaydı alınmadı.

Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü'nün sorumlu öğretim üyesi ile kız öğrencileri, bir çamur terapisti ile birlikte kadın mahkûmlara on iki hafta boyunca her hafta iki yarım gün serbest yaratıcı figürlerin ortaya koyulduğu el aktiviteleri yaptırıldı. Serbest elle şekillendirme yöntemi, çamur ile uğraşmada en çok tercih edilen yöntemlerden biri olduğu için seçildi (9). Aktivitelerde çatlama riski düşük ve pişirmeye gerek olmayan çamur hamuru kullanıldı.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların değerlendirilmesinde araştırmacılar tarafından oluşturulan yaş (yıl), boy (cm), vücut ağırlığı (kg), eğitim durumu, mahkûmiyet süresi (ay), meslek ve çalışma durumu, egzersiz ve sigara alışkanlıkları, diyet, dominant el, medikasyonları ve hastalık durumuna yönelik maddeleri olan sosyo-demografik bilgi formu kullanıldı.

Mahkûmların el becerisi gerektiren bir aktivite yapıp yapmadıkları, yapıyorlarsa hangi aktiviteler olduğu ve bunları ne kadar süredir (yıl) yaptıkları kaydedildi. Ayrıca herhangi bir uyku problemi (uykuya geç dalma, uykuda sık uyanma ya da çok uyuma) yaşayıp yaşamadıkları sorularak yanıtlar "Evet" ve "Hayır" şeklinde alındı.

Yorgunluk şiddeti Görsel Analog Skalası (GAS) ile ortaya koyuldu (10). Yorgunluk; günlük aktiviteleri, ruhsal durumu ve ilişkileri, sağlık ve iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilen bir unsurdur. Yorgunluk enerji düşüklüğünü ifade eder ve yorgunluk yaşayan bireyler, günlük aktivitelerini gerçekleştirebilmek için aşırı efor sarfetmektedirler. Bir araştırmada yorgunluğun ancak kişinin kendi bildirdiği ölçeklerle ölçülebileceği gösterilmiştir (11). Bu nedenle çalışmamızda mahkûmların genel yorgunluk durumlarını değerlendirmek için GAS uygun görüldü. Bu ölçeğin Price ve arkadaşları tarafından geçerlik-güvenirliği yapılmıştır (12). Buna

göre bireyden kağıt üzerinde 10 cm uzunluğundaki yatay bir çizgide, kendisinin hissettiği yorgunluk şiddetine karşılık gelen bir noktayı işaretlemesi istenir. "0: Yorgunluk problemim yok ve 10: Şiddetli yorgunluk çekiyorum" anlamına gelmektedir. İşaretlenen yere karşılık gelen sayısal değer bireyin yorgunluk şiddetini göstermektedir.

Elin kavrama kuvvetini değerlendirmek için Jamar el dinamometresi, parmak ucu kavrama kuvvetini değerlendirmek için ise Jamar hidrolik pinçmetre kullanıldı. Katılımcıların her iki elinde Amerikan El Terapistleri Derneği'nin standardize ettiği vücut pozisyonunda dinamometre ve pinçmetreyi üç tekrarlı sıklamalarının ortalaması alınarak el ve parmak kavrama kuvveti Newton (n) cinsinden kaydedildi (13). El fonksiyonunu değerlendirmek için pratik olarak kabul edilen, erişilmesi ve skorlaması kolay olan dokuz delikli peg testi kullanıldı. Her iki el ile ayrı ayrı dokuz çubuğu takma ve çıkarma için geçen süre saniye (s) cinsinden kaydedildi (14).

Bireylerin kaygı durumlarını değerlendirmek için Beck Anksiyete Ölçeği kullanıldı. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Ulusoy ve arkadaşları (15) tarafından yapılmıştır. Bu ölçekte her belirtiye 0-3 arasında puan verilir. Toplam puan 0-63 arasında değişmektedir. Kadınların depresyon durumlarını değerlendirmek için ise Beck Depresyon Ölçeği kullanıldı. Ölçeğin Türkiye örnekleme geçerlilik ve güvenilirliği Hisli (16) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek yanıtları 0-3 arasında puan alan 21 sorudan oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Her iki ölçekte de alınan yüksek puanlar yüksek kaygı ve depresyon düzeyine işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen veriler IBM SPSS 25.0v kullanılarak analiz edildi. Tanımlayıcı veriler ortalama, standart sapma ($X \pm SS$), minimum ve maksimum (min-maks) değerleri ile, frekans dağılımları ise sayı (n) ve yüzde (%) ile belirtildi. Aktiviteler öncesi ve sonrası uyku problemi görülme sıklığı arasındaki farka pearson ki kare testi (Pearson Chi Square Test) ile bakıldı. Diğer (yorgunluk, el ve parmak ucu kavrama kuvveti, el fonksiyonu, depresyon ve kaygı) ilk ve son değerlendirmeler arasında bir değişim olup olmadığı iki eş arasındaki farkın önemlilik testi (Paired Sample T Test) kullanılarak ortaya koyuldu. $p < 0.05$ ise anlamlı kabul edildi.

Bulgular

Çalışmaya alınan kadın mahkûmların yaş ortalamaları $29,11 \pm 11,9$ (18-61) yıldır. Boy uzunluğu ortalamaları $160,44 \pm 8,11$ cm; vücut ağırlığı ortalamaları ise $60,72 \pm 10,64$ (40-90) kg'dır. Katılımcıların eğitim düzeyleri yüksekti (Tablo 1). Mahkûmiyette geçen ortalama süre $37,04 \pm 18,16$ (4-51) ay olarak hesaplandı. Kadınların mesleklerine bakıldığında; bir kişi mimarlık, bir kişi çocuk gelişimi, bir kişi turizm, bir kişi işletme, bir kişi ekonomi bölümü okumuş, bir kişi psikolojik danışman, bir kişi muhasebe, bir kişi dövizci, 4 kişi ev hanımı ve diğer 6 kişi ise öğrenciydi.

Düzenli bir el aktivitesi yapan 10 (%55,6) kişi vardı. Yaptıkları aktiviteler ise resim (3 kişi), boncuk/takı tasarımı (2 kişi), dikiş (1 kişi) ve seramik (4 kişi) ve mahkûmların bu aktiviteleri yapma süresi ortalama $16,94 \pm 10,09$ (1-28) yıldır.

Düzenli egzersiz alışkanlığı olanların yaptıkları egzersiz çeşitleri; yürüyüş/koşu (7 kişi), aletli cimnastik (3 kişi) ve dans (1 kişi).

Mahkûmların sigara içenlerinin hepsi de (%66,7, n=12) sigaraya cezaevinde başladıklarını bildirmişlerdir.

Özgeçmiş (medikasyonları ve hastalık durum) değerlendirmelerinde mahkûmların üçü depresyon, ikisi epilepsi, biri diyabet ve biri de astım tanılıydı. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Çamur aktivitelerine başlamadan önce uyku problemi yaşayan 8 (%44,4) kişi varken on iki hafta sonra bu sayı 4 (%22,2)'ye düşmüştür ve bu fark anlamlı bulunmuştur ($t=4,11$, $p=0,043$). Mahkûmların yorgunluk algılama ortalamaları $6,11 \pm 3,12$ iken aktivitelerden sonra $4 \pm 2,08$ olmuştur ($t=5,08$, $p=0,039$).

Tablo 2'de kadınların el kavrama kuvveti ve fonksiyonları ile kaygı ve depresyon durumlarına yönelik sonuçlarının aktivite öncesi ve sonrası karşılaştırılmaları gösterilmiştir. Buna göre bakılan tüm parametrelerde p değeri 0,00 olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 1. Mahkûmların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Eğitim durumu	N	%	Sigara içiyor mu	N	%
Okur-yazar	1	5,6	Evet	12	66,7
İlköğretim	4	22,2	Hayır	6	33,3
Lise	8	44,4	Sigaraya cezaevinde mi başladı		
Üniversite	4	22,2	Evet	12	66,7
Lisans üstü	1	5,6	Hayır	6	33,3
Öncesi çalışma durumu			Diyet		
Çalışıyor	8	44,4	Evet	2	11,1
Çalışmıyor	10	55,6	Hayır	16	88,9
Öncesi el aktivitesi yapma durumu			Dominant el		
Evet	10	55,6	Sağ	16	88,9
Hayır	8	44,4	Sol	2	11,1
Düzenli egzersiz alışkanlığı			Toplam	18	100
Var	11	61,1			
Yok	7	38,9			

Tablo 2. Mahkûmların El Kavrama Kuvveti ve Fonksiyonları ile Psikososyal Durumlarına Yönelik Aktivite Öncesi ve Sonrası Sonuçlarının Karşılaştırılması

Karşılaştırmalar	Aktivite öncesi	Aktivite sonrası	t*
	X ± SD (min-maks)	X ± SD (min-maks)	
El kavrama kuvveti (n)			
Dominant el	20,94 ± 5,65 (12,13-33,23)	21,83 ± 5,67 (13,13-34,02)	6,008
Non-dominant el	18,19 ± 6,26 (4,03-30,43)	19,25 ± 6,27 (7,03-32,43)	4,865
Parmak ucu kavrama kuvveti (n)			
Dominant el	15,08 ± 4,29 (6,33-24)	15,59 ± 4,13 (6,25-24)	4,25
Non-dominant el	13,44 ± 4,13 (4-19,33)	13,26 ± 4,03 (4-19)	0,606
El fonksiyonu (s)			
Dominant el	20,89 ± 2,48 (18,01-25,12)	19,04 ± 3,23 (10,10-23,22)	4,058
Non-dominant el	22,65 ± 2,42 (19-27,30)	20,71 ± 2,38 (17-24,20)	15,014
Kaygı	17,83 ± 12,07 (2-45)	16,05 ± 11,42 (1-43)	7,114
Depresyon	9 ± 5,19 (1-21)	7,83 ± 5,03 (1-18)	8,005

Tartışma

Bu çalışmada, kadın mahkûmlarda çamur aktivitelerinin el kavrama kuvveti ve fonksiyonlarının yanı sıra psikososyal durumlarına olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir. Mahkûmlar çamur aktiviteleri yaptıkları on iki hafta boyunca başka herhangi bir aktivitenin içerisinde bulunmadıkları için gönüllü olarak katıldıkları çamur aktiviteleri onlarda olumlu etkiler ortaya çıkartmıştır.

Cezaevlerinde okupasyonel yoksunluğun olması, mahkûmlar serbest bırakıldıktan sonra toplumla bütünleşmelerinde sorun oluşturabilir (2). Mahkûm kadınlar, karmaşık sağlık ihtiyaçları olduğu için ıslah sistemi içerisinde hizmete en çok ihtiyaç duyan nüfustur (17). Becerilerin geliştirilmesine odaklanan bir ergoterapi programının uygulanması, mahkûmlara başarılı bir şekilde toplumla yeniden bütünleşme için destek sağlayacaktır (2). Cezaevlerinde rekreasyon programlarında, aktivitelerin kullanımı, iyi davranışlara özendirme ve sağlık için yararlıdır (3). Çalışmamızda çamur aktiviteleri yapan kadın mahkûmların uyku problemleri ve yorgunluk düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Ulusal ve uluslararası alanyazında çalışmamız sonuçlarını karşılaştırabileceğimiz benzer çalışmalara rastlanmamıştır.

Lagarrigue ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada kadın mahkûmlarda obezitenin önüne geçilmesi için cezaevlerinde fiziksel aktivite programlarının düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (18). Çalışmamızdaki kadın-

ların normal vücut ağırlığında oldukları görülmüştür. Kadınlar için sağlığı geliştirici aktivitelerde bulunma fırsatları cezaevine girmeden önce ve cezaevinde kalma sırasında hayatlarının bağlamıyla ilgili çeşitli faktörler tarafından engellenebilir (19). Cezaevi koşulları ve kadınların ihtiyaçları doğrultusunda mahkûmların genel rehabilitasyon programlarında çamur aktivitelerinin dışında fiziksel ya da kognitif başka aktiviteler de yer veren programların planlanması önemlidir. Bir diğer örnekte; İspanya'da sekiz farklı cezaevinden 52 erkek mahkûma 20 hafta süre ile verilen kognitif davranışsal programın onların inançlarını olumlu etkilediği gösterilmiştir (20).

Çalışmamıza dahil olan kadınların yaş aralığı genişti. Daha homojen gruplarda daha spesifik planlanan aktivitelerle başka çalışmalar yapılabilir. Bunun yanı sıra katılımcıların yaş ortalaması literatürle paraleldir. Türkiye İstatistik Kurumu 2014 yılı raporunda, cezaevlerinde 25-34 yaş grubunun, neredeyse tüm yıllarda toplam mahkûmların ortalama üçte birinin bulunduğu yaş grubu olduğunu belirtmiştir (2). Ayrıca 20-40 yaş dönemi bireylerin stres seviyelerinin ve toplumda statü kazanma hırslarının en üst düzeyde olduğu, psikolojik olarak da zorluklarının olduğu dönem olarak ifade edilmektedir (21). Bireylerin suç işlemelerinin bu yaş aralığında yoğunlaşmasının temel nedeninin bir sosyal gruba dahil olma isteği ve bu isteği gerçekleştirme sürecinde toplumsal uyum sağlayamamaları olduğu düşünülmektedir (21).

Pakistan’da kadınlarda genç yaşlarda mağduriyet, sorunlu aile ilişkileri ve ekonomik yoksunluk mahkûmiyetle ilişkili bulunmuştur (22). Çalışmamızda kadınların mahkûmiyet nedenleri merak edilse de esas çalışma konusunu etkileyen bir parametre olmadığı için sorulmamıştır. Suç işleme nedenleri, kadın mağduriyetlerinin azaltılması ya da cezaların caydırıcı olması gibi konularda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmada aynı zamanda kadın mahkûmların sosyo-demografik verileri ile genel sağlıklarına ilişkin bir içgörü kazanılmıştır. Macdonald çalışmasında şiddet ve istismara maruz kalmış cezaevindeki kadınların çoğunun, bunu alkol kullanımı ile ve kendine zarar vererek maskeleyişini belirtmiştir (23). Bizim çalışmamızda da aktivitelere katılan kadınların sigara içenlerinin hepsi de sigaraya cezaevinde başladıklarını bildirmişlerdir. Bu durumun cezaevi personeli için eğitimin ele alınması gereken kilit noktalardan biri olduğunu düşünmekteyiz. Cezaevlerinin birer tecrit etme yeri olarak değerlendirilmesinin aksine, buralarda bireye özgü ıslah çalışmalarına ek olarak, toplumsal yeniden bütünleşmeye yönelik uzun vadeli aktivite çalışmalarına da yer verilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda mahkûm kadınlara el uğraşları ile psikososyal destek sağlayarak onların bir bakıma, topluma kazandırılması üzerinde durulmuştur. Ortaya çıkarttıkları ürünlerin sergilenmesi ya da satışı gibi onları manevi ve maddi yönden destekleyecek atılımların yapılması da düşünülebilir. Böylece mahkûmların hem rehabilitasyonu hem de ülke ekonomisine katkıları sağlanmış olacaktır.

Bu çalışmanın bir limitasyonu daha önce el becerisi gerektiren resim, takı tasarımı gibi işlerle uğraşanların da çalışmada bulunmasıdır. Ayrıca örneklem küçük olduğu için, çalışma öncesinde el aktivitesi yapan ve yapmayanlar karşılaştırılamamıştır. Bir diğer limitasyon ise çalışmada bir kontrol grubunun olmamasıdır. Cezaevinde kontrol grubuna dahil edilebilecek kadın mahkûm olmadığı için bu grup oluşturulamamıştır. İleride, kadın ve erkek mahkûmlarda karşılaştırmalı yapılacak çalışmalar ile cinsiyete özgü farklar ortaya koyulabilir.

Sonuç

Çalışmamızda el ile yapılan çamur aktivitelerinin kadın mahkûmların el kuvveti ve fonksiyonu yanı sıra kaygı, depresyon, uyku ve yorgunluk durumlarına olumlu etkileri gösterilmiştir.

Mahkûmların değerlendirmesi ve onlara uygun aktivite programlarının verilmesi önemlidir. El becerisi gerektiren aktivitelerin mahkûmların sağlığına ilişkin durumlarını yönetmede etkili olacağı görüşündeyiz. Ayrıca rehabilitasyon çalışmalarında çamur aktivitelerine yer verilmelidir. Bu anlamda, mahkûmların zamanını verimli değerlendirecek aktivite planlarının yapılmasında ergoterapistlere ihtiyaç vardır.

Anlamli ve amaçli aktivitelerin, mahkûmların hem kendi aralarında hem cezaevi yönetimi ile olan iletişimini pozitif yönde etkileyeceği ve bunun yanı sıra sağlık personeli ve yönetimin yükünü azaltacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamız ile kadın mahkûmlarla yapılacak ileri çalışmalara farkındalık oluşturulmuştur. Benzeri araştırmaların daha uzun süreli programlanması ve fiziksel, kognitif gibi alanlarda farklı aktiviteler için de yapılması, bu sonuçları güçlendirebilir.

Teşekkür

Mahkûmlarla çamurla aktivite uygulamalarını yürüten Sn. Leman Cankat’a ve birebir aktivite yönlendirmelerindeki destekleri için ergoterapi bölüm öğrencilerine teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Akpolat Y. Suça “Mahkum” kadınlar: Erzurum ceza ve tutukevinde bulunan kadın mahkûmlar üzerine yapılmış nitel görüşme uygulaması. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 2011; 11(46): 233-243.
2. Yaran M. Denetimli serbestlikten yararlanan hükümlülerde kişi merkezli ergoterapi müdahalesinin aktivite katılımı ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2018.
3. Başaran Z. 12 haftalık rekreatif etkinliklerin kadın hükümlülerin sürekli kaygı düzeyine etkisi. International Journal of Science Culture and Sport 2015; 3: 561-74.
4. Ozkan E, Belhan S, Yaran M, Zarif M (2018). Occupational therapy in forensic settings. In Occupational Therapy-Therapeutic and Creative Use of Activity. Intech Open.
5. Watson R, Stimpson A, Hostic T. Prison health care; a review of the literature. Int J Nurse Stud 2004; 41(2): 119-28.
6. Ferszt GG, Miller RJ, Hickey JE, Crisp K. The impact of a mindfulness based program on perceived stress, anxiety, depression and

- sleep of incarcerated women. *Int J Environ Res Public Health* 2015; 12(9): 11594-607.
7. Rietman JS, Dijkstra PU, Hoekstra HJ, Eisma WH, Szabo BG, Groothoff JW, et al. Late morbidity after treatment of breast cancer in relation to daily activities and quality of life; a systematic review. *Eur J Surg Oncol* 2003; 29(3): 229-38.
 8. Read JP, Brown RA, Marcus BH, Khler CW, Ramsey SE, Dubreuil ME, et al. Exercise attitudes and behaviors among persons in treatment for alcohol use disorders. *J Subst Abuse Treat* 2001; 21(4): 199-206.
 9. Sevim SS, Kayalıoğlu AC. Seramik heykel sanatında kullanılan çamurların elle şekillendirme açısından incelenmesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi* 2018; 22: 291-303.
 10. Ahsberg E, Gamberale F, Kjellberg A. Perceived quality of fatigue during different occupational tasks: development of a questionnaire. *Int J Ind Ergon* 1997; 20(2): 121-135.
 11. Lee KA, Hicks G, Nino-Murcia G. Validity and reliability of a scale to assess fatigue. *Psychiatry Research* 1991; 36(3), 291-298.
 12. Price DD, Mc Grath PA, Rafii A, Buckingham B. The validation of visual analogue scales as ratio scale measures for chronic and experimental pain. *Pain* 1983; 17(1): 45-56.
 13. Shechtman O, Gestewitz L, Kimble C. Reliability and validity of the DynEx dynamometer. *J Hand Ther* 2005; 18(3): 339-347.
 14. Grice KO, Vogel KA, Le V, Mitchell A, Muniz S, Vollmer MA. Adult norms for a commercially available Nine Hole Peg Test for finger dexterity. *Am J Occup Ther* 2003; 57(5): 570-573.
 15. Ulusoy M, Şahin N, Erkmen H. Turkish version of the beck anxiety inventory: Psychometric properties. *J Cogn Psychol: An Intern Quart* 1998; 12(2): 163-172.
 16. Hisli N. A study on the validity of beck depression inventory. *Turk Psikol Derg* 1988; 6: 118-123.
 17. Lewis C. Treating incarcerated women: gender matters. *Psychiatr Clin North Am* 2006; 29(3): 773-789.
 18. Lagarrigue A, Ajana S, Capuron L, Féart C, Moisan-Pierre M. Obesity in French inmates: gender differences and relationship with mood, eating behavior and physical activity. *PLoS One* 2017; 12(1): e0170413.
 19. Donelle L, Hall J. Health promotion body maps of criminalized woman. *J Correct Health Care* 2016; 22(4): 331-341.
 20. Echeburúa E, Fernández-Montalvo J, Amor PJ. Psychological treatment of men convicted of gender violence: a pilot study in Spanish prisons. *Int J Offender Ther Comp Criminol* 2006; 50(1): 57-70.
 21. Yüksel M, Gökçearsan Çifci E. Yetişkin hükümlülerin çocukluk çağı travma düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 2017; 7(30): 57-85.
 22. Khalid A, Khan N. Pathways of women prisoners to jail in Pakistan. *Health Promot Perspect* 2013; 3(1): 31-5.
 23. Macdonald M. Women prisoners, mental health, violence and abuse. *Int J Law Psychiatry* 2013; 36(3-4): 293-303.